

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.kl@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss av betänkandet Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU 2025:51) - KN2025/01049 - svar senast 2025-10-17

Er beteckning: KN2025/01049

Sammanfattning

Länsstyrelsen har tagit del av yttrandet och ser överlag positivt på de förslag som ges. De kommer att stärka samhällets resiliens för att stå emot och hantera de påfrestningar som de pågående och kommande klimatförändringarna innebär för den byggda miljön.

Av särskilt intresse är den ökade tydlighet klimatanpassning föreslås att ges i kommunernas översiktsplaner.

Eftersom Länsstyrelsen i Västmanland varit drivande i frågan om hur Mälaren ska hanteras på lång sikt med ett stigande världshav i åtanke vill vi understryka vikten av att detta utreds grundligt. För detta finns flera förslag som tidigare skickats in till Regeringskansliet.

Länsstyrelsen ser positivt på den viktiga roll som påtalas för länsstyrelserna för att underlätta förslagets genomdrivande och fulla effekt. Det är därför viktigt att länsstyrelserna ges goda förutsättningar att fullfölja detta.

Yttrandet omfattar inte alla delar av betänkandet, utan de som bedömts vara särskilt relevanta för Länsstyrelsen i Västmanlands län. Rubriceringen följer den som ges av rubrikerna i sammanfattningen.

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa klimatanpassningsåtgärder

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Genom en översiktsplan klargör kommunen hur man, med ett långt tidsperspektiv, vill använda,

utveckla och bevara den fysiska miljön. Det skapar förutsägbarhet för utomstående aktörer gällande kommunens intentioner. Hänsyn till kommande klimatförändringar kräver ett längre tidsperspektiv än sedvanligt, till och med in i nästa sekel, och osäkerheterna är stora kring detaljer i utfall samt hur dessa ska hanteras. Det är därför positivt att kommunens skyldighet att både beskriva riskbilden, hur den ska hanteras och visa på hur den kan behöva lokaliseras stärks.

Men det bör övervägas om inte en mer ändamålsenlig skrivning är att använda ett begrepp som klimatrelaterad risk i stället för en uppräkningslista av naturolycksrisker. Innebörden blir att de risker som inte räknas upp heller inte hanteras. Eftersom det är svårt att vara säker på vilka risker som blir dominerande i olika delar av landet och vid olika tidpunkter vore det bättre att ha en i detta avseende mer öppen skrivning.

För att kommunerna ska kunna fullfölja skyldigheten på bästa sätt krävs både adekvat kompetens och aktuellt underlag. Detta kan för en del kommuner erbjuda stora utmaningar. Länsstyrelsernas resurser för att vägleda och tillhandahålla underlag inom klimatanpassning behöver därför förstärkas.

Kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner

Länsstyrelsen tillstyrker intentionen med förslaget. Det förekommer att gamla planer som fortfarande är obebyggda innehåller miljöer som erbjuder stora utmaningar. Ofta handlar det om svårigheter knutna till markens egenskaper. Att upphäva dessa planer vore därför klokt. En ny plan skulle kunna tas fram, men då utifrån nya omständigheter och kunskaper om framtidens klimat och därmed förknippad riskbild.

Men Länsstyrelsen anser att den tidsram som utredaren föreslår är för snäv. Ett första rimligt steg skulle kunna vara en inventering för att identifiera gamla och olämpliga detaljplaner.

Öppna dagvattenanordningar ska omfattas av ledningsrättslagen

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Länsstyrelsen har i kommunikation med verksamhetsutövare uppfattat att en typ av

lösning i enlighet med förslaget är efterfrågad. Förslaget ger kommunerna förbättrade förutsättningar att fullfölja sitt ansvar om säker dagvattenhantering.

Det ligger emellertid i sakens natur att denna typ av lösning har en annan påverkan på omgivningen än ledningar för bortledning av vatten. Omgivande mark kan påverkas både kortvarigt och långvarigt. Det kan exempelvis röra sig om produktiv åkermark. Vidare behöver dagvattnets status beaktas; vid höga eller till och med extrema flöden i systemet bär ofta vattnet med sig mer föroreningar än vid normalflöden. Vid eventuell breddning riskerar då omgivande mark eller vatten påverkas negativt. Möjligen bör skyldigheten att eliminera denna typ av negativa effekter på omgivningen lyftas in i förordningstexten.

Öppna dagvattenlösningar i bebyggd miljö ger upphov till översvämningssytor. Denna yta kan inte nyttjas eller exploateras på samma sätt som om vattnet skulle ledas under ytan. Åtgärden påverkar således fastighetsägare eller verksamhetsutövare på ett annat sätt. När öppna dagvattenlösningar genomförs är det viktigt att beakta konsekvenserna av vad det innebär att ha denna typ av lösningar i närheten av bebyggelse. Vanliga reaktioner som uppstår är frågor om säkerhet och mygg.

Tillfälligt marktillträde för att skydda eller återställa väg och järnväg

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Förslaget bidrar till att underlätta klimatanpassning av järnvägsinfrastrukturen. Det bör dock övervägas om skrivningen *annan liknande orsak* ("..... minska en betydande risk för en skada på en järnväg till följd av ras, skred, översvämning eller annan liknande orsak,.....") inte skapar oklarhet och utesluter andra relevanta orsaker. Skulle värme utgöra en *annan liknande orsak*? Kunde en mer ändamålsenlig skrivning vara att besluta om upplåtelse för klimatanpassningsåtgärder?

Markreservat för klimatanpassningsanläggningar i detaljplan

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Men att endast reservera ytor för klimatanpassningsåtgärder innebär inte ett automatiskt säkerställande av att åtgärderna faktiskt blir genomförda. Säkerställs

inte detta genom exempelvis planbestämmelser, så finns risken att intentionerna om en ökad klimatanpassning av den byggda miljön inte verkställs. Detta vore att betrakta som en svaghet i planprocessen. Det är redan i nuläget länsstyrelsens uppgift vid granskning av detaljplaner att bedöma platsens lämplighet och eventuella behov av skyddsåtgärder.

Möjligheten att villkora bygglov

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Möjligheten att villkora bygglov ligger i linje med förslaget om att inrätta markreservat. Ett villkorat bygglov skulle kunna förutsätta inrättandet av ett markreservat, exempelvis en damm. Det är även i detta fall emellertid viktigt att iakttä en viss restriktivitet vid tillämpningen för att inte i onödig utsträckning försvåra byggprocessen. Rätt tillämpat bidrar förslaget till resiliens i den byggda miljön.

Kommunen ska tillhandahålla underlag

Intentionen med förslaget är god. Det gynnar, liksom förslaget om att Va-huvudmannen ska tillhandahålla underlag, exempelvis en fastighetsägares förutsättningar att vidta adekvata klimatanpassningsåtgärder. Men den risk för överreglering som noteras i betänkandet bör ytterligare undersökas. En ytterligare fråga att överväga är varför antalet aktörer med rätt att begära underlaget enligt förslaget ska begränsas - varför inte exempelvis försäkringsbolag? Därutöver tillkommer att överväga om det är ändamålsenligt att vara explicit med vilka klimatrisker som avses; i stället för att benämna det klimatrelaterade risker, se även kommentar under rubriken om översiktsplan.

Va-huvudmannen ska lämna uppgifter om dagvattenssystemet

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Förslaget bidrar till att fastighetsägarens förutsättningar att dimensionera sina klimatanpassningsåtgärder rätt gynnas. Kravet innebär även ett förtydligande av va-huvudmannens skyldigheter. Det är dock viktigt att beakta att vissa uppgifter om dagvattenssystemet omgärdas av sekretess, så att denna inte påverkas menligt.

Dagvattenssystemets kapacitet ska regleras i lag

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. På så sätt blir den praxis som redan råder tydligt fastställd. Det är överlag Länsstyrelsens mening att det är eftersträvänsvärt att i sin grund bör även rekommendationer, avseende exempelvis översvämningsrisker, vara gemensamma för riket.

Klimatanpassningsåtgärder som skäl för upphävande strandskyddet

Länsstyrelsen tillstyrker med viss reservation förslaget. Det vore troligen redan inom rådande lagstiftning möjligt att medge dispens från strandskydd med hänvisning till ett allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse. Men med förslaget blir det tydligare att nödvändiga skyddsåtgärder kan vidtas som tillgodoser enskilda intressen. Risker för en överreglering bör dock övervägas och det är därför viktigt att klargöra hur mycket klimatanpassning i strandskyddat område som går att åstadkomma inom ramen för rådande lagstiftning.

Utredarens klargörande om att den nya möjligheten till upphävande av och dispens från strandskyddet inte ska kunna tillämpas för klimatanpassningsåtgärder till skydd för *tillkommande* bebyggelse är klargörande och en viktig ingående förutsättning. Denna begränsning samt förbehållet om en restriktiv tillämpning vid dispens från strandskydd är viktigt för att säkerställa att det inte på sikt urholkas genom flera små steg, vart och ett förvisso välmotiverat.

Statligt ansvar när havet stiger

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om ett statligt ansvar för skyddet mot översvämnningar från havet.

Fastän Västmanland inte är ett kustlän, så har frågan om havsnivåhöjning bedömts äga hög relevans för mälarlänen: Hur påverkas Mälaren av ett höjt världshav? Ett höjt världshav där nivån passerar den för Mälaren och sen fortsätter stiga gör att den nya slussen till slut inte räcker till. Länsstyrelserna runt Mälaren har vid flera tillfällen tillskrivit regeringen i frågan och även haft möte med

dåvarande Miljödepartementet för att uppmana till ett nationellt åtagande för att säkra Mälarenregionens framtid.

Förslaget om statligt ansvar när havet stiger bör därför kompletteras, så att det även omfattar att utreda frågan om Mälaren på mycket lång sikt. Länsstyrelserna runt Mälaren har tagit fram ett omfattande underlag som kan ligga till grund för detta

Länsstyrelsen välkomnar förslaget då stigande havsnivåer riskerar att skada betydande nationella intressen och att det därför inte är rimligt att det är en kommunal eller regional fråga att bedöma hur dessa risker ska mötas.

En modell för fastighetsägares medfinansiering av kommunala klimatanpassningsåtgärder

Länsstyrelsen delar utredarens slutsats om det rimliga i att lösningar till båtnad för fastighetsägare bör medfinansieras av dessa. Det är även rimligt att medfinansieringen fördelas i proportion till nytta. Modellen för att fördela kostnader behöver vara gemensam för alla kommuner för att säkerställa likvärdighet. Däremot behöver naturligtvis de ingående parametrarna variera beroende på platsens förutsättningar.

Det är Länsstyrelsens mening att förslaget behöver utredas vidare och förankras hos kommunerna.

Övriga kommentarer

I betänkandet påtalas att "Länsstyrelsen har en nyckelroll". Många av förslagen innebär, för att ge bästa resultat, en aktiv roll för länsstyrelserna i att vägleda, samordna samt ta fram underlag och tillgängliggöra detta. Detta följer bland annat av Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion och av Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete. I den senare påtalas särskilt länsstyrelsen viktiga roll i att stödja kommunerna. Denna roll kan svårtligen övertas av centrala statliga myndigheter. Det är viktigt att länsstyrelserna ges goda förutsättningar för att leva upp till bland annat kommunernas rättmätiga förväntningar. Länsstyrelsen föreslår därför satsningar från regeringen som stärker och ökar länsstyrelsernas arbete med klimatanpassning.

Vidare görs bedömningen att regler för bankers och försäkringsbolags agerande inte bör regleras på nationell nivå utan att detta bör vara en frihet för näringslivet. Länsstyrelsen har inom ramen för sitt klimatanpassningsuppdrag genomfört en rad olika aktiviteter för eller tillsammans med banker och försäkringsbolag. Erfarenheten av detta ger slutsatsen att utredarens bedömning bör kunna problematiseras ytterligare; olika aktörer ser mycket olika på hur styrning för ökad klimatanpassning av den egna verksamheten bör te sig beträffande inriktning, omfattning och ambitionsnivå - eller rent av om det alls ska ingå i de egna beslutsprocesserna. Skillnaden mellan de centrala och de perifera nivåerna inom respektive organisation kan dessutom vara betydande. Härvidlag bör det övervägas om dessa parter skulle finna stöd i viss nationell reglering. Kan det exempelvis rymmas inom ramen för den skyldighet att göra en noggrann kreditprövning, inkluderande riskbedömning, som föreskrivs av Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse?

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Johan Sterte med klimathandläggare Måns Enander som föredragande. I ärendets handläggning har även medverkat vikarierande länsråd Stefan Renlund, miljöskyddshandläggare Henrik Eidestedt, vatten- och naturvårdshandläggare Lisa Stahl och planhandläggare Elin Fredelin Dahlman.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.